

Handlingsplan mot våld i nära relation, sektor socialtjänst

Program

Policy

» Plan

Riktlinjer

Regler

Beslutad av socialnämnden 2025-04-24

§ 24/25. Dnr SON2024.0093

Dokumenttyp: Plan

Dokumentet gäller för: Sektor socialtjänst

Diarienummer: SON2024.0093

Reviderad: [Datum]

Giltighetstid: [xxx]

Tidpunkt för aktualitetsprövning: Nästa mandatperiod

Dokumentansvarig: Avdelningschef sektor socialtjänst

Andra tillhörande dokument: [xxx]

Innehåll

1 Inledning	4
2. Definitioner av våld i nära relation	5
2.1 Olika former av våld	5
Fysiskt våld	5
Psyiskt våld	5
Ekonomiskt våld.....	5
Sexuellt våld.....	6
Materiellt våld	6
Latent våld.....	6
Försummelse	6
Digitalt våld.....	6
Hedersrelaterat våld	6
3. Kommunens ansvar	7
3.1 Våldsutsatta	7
3.2 Våldsutövare	7
3.3 Barn	7
3.4 Informera och samverka.....	8
3.5 Kompetenskrav	8
4. Andra myndigheters ansvar.....	8
4.1 Sjukvård	9
4.2 Polis.....	9
4.3 Åklagare	9
5. Socialtjänstens arbete	9
5.1 Förebyggande arbete	10
5.2 Samverkan.....	10
5.3 Serviceinsatser och behovsprövade insatser	11
Våldsutsatt.....	11
Våldsutövare	11
Minderåriga barn och deras familj	12
Annat stöd	12
5.4 Hot- och riskbedömning.....	12
6. Kvalitetssäkring.....	12
6.1 Statistik.....	12
6.2 Uppföljning	13

6.3 Metodutveckling 13

1 Inledning

Våld som sker i nära relation är ett folkhälsoproblem, ett allvarligt brott mot mänskliga rättigheter och ett problem som berör hela samhället. Det finns olika teorier om våldets orsaker och mekanismer som söker förklaringar hos individen, i relationen, i situationen och i samhällsstrukturen. Våld kan skapa trauma och sätta djupa spår hos dem som utsätts för eller bevittnar våld. Skuld, skam, förringande av ens person och livsrum är exempel på känslor och tillstånd som ger allvarliga konsekvenser för en persons självkänsla. Särskilt om våldet man blir utsatt för eller bevittnar, sker systematiskt och regelbundet. Barn som lever i familjer där våld förekommer påverkas, vare sig de direkt har bevittnat våldssituationen eller inte. Att leva i en familj med våld eller hot om våld kan vara traumatiserande.

Vissa personer som är utsatta för våld i nära relation är extra utsatta och kan vara i behov av särskilt stöd. Det handlar till exempel om personer med beroendeproblematik, personer med funktionsvariationer, annan kulturell bakgrund, äldre personer, personer som lever i samkönade relationer eller som utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck. Även personer som brutit från kriminalitet och varit utsatt för prostitution eller människohandel är särskilt utsatta och kan vara i extra stort behov av stöd.

Socialnämnden i Skövde kommun har som mål att den som blivit utsatt för våld, barn som bevittnat våld och den som utövat våld i nära relation, ska få ett bra och professionellt bemötande oavsett kön, etnicitet, ålder, sexuell läggning, funktionsvariation eller missbruk och beroende. All personal ska ha kunskap och hög medvetenhet om våld i nära relation. Det är viktigt att handläggning sker skyndsamt och i en strukturerad samverkan, såväl internt som externt så att de som är i behov av stöd och hjälp ges möjlighet att förändra sin situation.

Denna handlingsplan utgör Skövde kommuns socialnämnds grundläggande utgångspunkter när det gäller våld i nära relation. Handlingsplanen syftar till att förebygga, upptäcka, synliggöra och åtgärda våld i nära relation och hedersrelaterat våld och förtryck. Den ska också främja en ökad samordning, systematisering och kvalitetshöjning av arbetet mot våld i nära relation och hedersrelaterat våld och förtryck. Syftet är också att säkerställa att det stöd som erbjuds stämmer överens med lagstiftningens krav. Skövde kommun har också en övergripande brottsförebyggande handlingsplan där området våld i nära relation ingår.

2. Definitioner av våld i nära relation

Begreppet våld i nära relation inkluderar olika typer av våld som kan förekomma mellan närstående. Begreppet närstående innebär att det finns en nära och förtroendefull relation mellan personerna. Det kan vara makar, sambor, pojk- och flickvänner, föräldrar, syskon, barn, mor- och farföräldrar. Det vanligaste brottet när det gäller våld i nära relation begås av en man mot en kvinna i en parrelation. Vidare skiljer sig våld i nära relation mot annan våldsbrottslighet då brottet oftast begås i hemmet av en person som den utsatta/utsatte har eller har haft en nära relation till. Våldet upprepas vanligen och tenderar att öka inom relationen. I handlingsplanen används oftast ordet kvinna för den som utsätts men planen avser även andra våldsutsatta.

2.1 Olika former av våld

Fysiskt våld

Fysiskt våld innebär oönskad fysisk beröring och handling som orsakar skada och smärta. Det kan handla om att slå med knytnäve eller handflata på kroppen eller i ansiktet, hålla fast, dra i håret, skaka, knuffa, nypa, ge örfilar, lugga, sparka, beröva sömn, ta stryptag, hota eller skada med kniv, vapen eller annat tillhygge.

Psykiskt våld

Psykiskt våld innefattar verbala kränkningar, handlingar som riktar sig mot den närståendes person, egendom eller människovärde. Psykiskt våld är också hot om fysiskt våld och konsekvenser av olika slag mot person, husdjur eller egendom. Begränsning av den närståendes rörelsefrihet är psykiskt våld. Genom psykiskt våld i form av kontroll kontrolleras offrets beteende och handlingsfrihet. Våldet är både ett uttryck för, och ett medel för att uppnå makt och kontrollera någons livsutrymme. Det kan handla om frihetsinskränkningar som isolering genom att bli hindrad från att träffa släkt och vänner eller att delta i sociala aktiviteter, kontroll av klädsel och utseende eller ekonomisk styrning och kontroll.

Ekonomiskt våld

Ekonomiskt våld handlar om att skaffa sig makt och kontroll över en annan människa genom ekonomiska medel. Det kan ta sig uttryck i att en part har kontroll över bådaskon ekonomi, att en part inte tillåts ha eget bankkonto eller eget bankkort. Det kan handla om att alla utgifter ska redogöras för, vilket innebär att det inte finns utrymme för den våldsutsatta att spara ihop ett kapital för att lämna relationen. Andra sätt är att skuldsätta den våldsutsatta, genom lån eller obetalda fakturor, att

fördröja bodelning vid en separation så att den utsatta parten inte får tillgång till sitt kapital. Det kan också handla om att våldsutövaren stjälar gemensamma pengar, eller pengar som är sparade till barnen.

Sexuellt våld

Sexuellt våld kan beskrivas som kränkningar och övergrepp med sexuella förtecken. Det kan vara allt från förnedring och trakasserier till våldtäkt. Det kan också handla om att tvinga någon att utföra olika typer av sexuella handlingar såväl med sin egen kropp eller med någon annans. Att gå med på en sexuell handling för att undvika att bli utsatt för annat våld eller för "husfridens skull" är också en typ av sexuellt våld. Sexuellt våld kan också förekomma från någon som det finns en beroendeställning till.

Materiellt våld

Materiellt våld avser aggressivitet som riktas mot och förstör inventarier och ägodelar i och utanför hemmet för att skapa rädsla och oro.

Latent våld

Latent våld innebär stark ilska och aggressivitet som är inbunden och visar sig i kroppsspråk och indirekta uttryck som får den utsatta att känna sig rädd och skräm. Latent våld upplevs som hot om konsekvenser och påminner om tidigare erfarenheter av fysiskt våld.

Försummelse

Människor som är beroende av andra personer för vård och omsorg i vardagen kan även utsättas för vanvård eller försummelse, som undanhållande av medicin eller att inte få tillräckligt med mat.

Digitalt våld

Våld som utförs med hjälp av digital teknik inkluderar bland annat kränkningar via samtal, sms och sociala medier, repetitiva sms och samtal, intrång i privata konton, spridande av känslig information och bilder, identitetsstöld samt övervakning och spårning med hjälp av olika gps-appar. Ibland används begreppet stalkning om ovanstående handlingar, med syfte att beskriva handlingarna som förföljelse.

Hedersrelaterat våld

Hedersrelaterat våld och förtryck handlar om att upprätthålla gemensamma normer och värderingar som råder i den egna familjen/släkten eller ett större kollektiv. Det kan också handla om att återupprätta familjens eller släktens anseende om det

skadats. Heder handlar om en kollektiv moral där kontrollen av kvinnans sexualitet är en förutsättning för upprätthållandet av kollektivet och patriarkatet. Kontrollen av flickors och kvinnors sexualitet betraktas därför som nödvändig för att upprätthålla familjens anseende. Föreställningen om att mäns och familjers heder beror på kvinnors och flickors sexuella beteende hör också samman med förekomsten av barnäktenskap, tvångsäktenskap och könsstympning av flickor och kvinnor. Att inte följa könsnormerna kan också innebära en inskränkning på hedern.

3. Kommunens ansvar

Kommunens ansvar styrs framför allt av bestämmelserna i socialtjänstlagen. Där fastställs bland annat att kommunen har det yttersta ansvar för att de som vistas i kommunen får det stöd och den hjälp de behöver.

Den som i sitt yrke kommer i kontakt med barn och unga under 18 år, har en skyldighet att vid misstanke om att ett barn far illa anmäla det till socialnämnden enligt 14 kap 1 § socialtjänstlagen.

3.1 Vårdsutsatta

I 5 kap 11 § socialtjänstlagen framgår att socialnämnden skall verka för att den som utsätts för brott och dennes anhöriga får stöd och hjälp. I andra stycket förtydligas socialnämndens ansvar att särskilt beakta att kvinnor som är eller har varit utsatta för våld eller andra övergrepp av närstående får det stöd och den hjälp de behöver.

Enligt tredje stycket ska socialnämnden på motsvarande sätt särskilt beakta att barn som bevittnat våld eller andra övergrepp av eller mot närstående vuxna är offer för brott och kan vara i behov av stöd och hjälp. Lagstiftningen omfattar även den som är utsatt för hedersrelaterat våld och förtryck.

3.2 Vårdsutövare

Den 1 augusti 2021 infördes nya bestämmelser i 5 kap. 11 a § socialtjänstlagen. I och med dessa bestämmelser har socialnämnden ett uttalat krav på att verka för att personer som utsätter eller har utsatt närstående för våld eller andra övergrepp ska ändra sitt beteende. För att minska risken att våldsutövare återfaller i destruktiva beteenden, ska socialnämnden erbjuda dem insatser enligt socialtjänstlagen.

3.3 Barn

Enligt 5 kap 1 § socialtjänstlagen ska socialnämnden verka för att barn och ungdomar växer upp under trygga och goda förhållanden. Om barnet riskerar att

utvecklas ogynnsamt åligger det socialnämnden att barnet får det skydd och stöd som det behöver. Så snart något kommer till socialnämndens kännedom som kan föranleda åtgärd från nämndens sida, ska en utredning enligt 11 kap 1 § socialtjänstlagen inledas. Den 1 juli 2021 infördes ett särskilt barnfridsbrott i Sveriges lagstiftning. Lagändringen innebär att det är straffbart att utsätta ett barn för att bevittna vålds- och sexualbrott i nära relation. Genom de nya straffbestämmelserna betraktas barn som bevittnat våld som målsägande och har ett starkare straffrättsligt skydd. I och med den nya lagen, har barn som har bevittnat våld bland annat rätt till en särskild företrädare samt rätt att begära skadestånd. För åtal i ett barnfridsbrott krävs i regel att grundbrottet är styrkt. Grundbrottet och barnfridsbrottet bör utredas tillsammans och åtalas samtidigt.

I Lag (2024:79) om placering av barn i skyddat boende, som trädde i kraft den 1 april 2024 finns bestämmelser om förutsättningarna och förfarandet för att bevilja ett barn insatsen skyddat boende tillsammans med en vårdnadshavare.

3.4 Informera och samverka

Enligt 3 kap 4 § socialtjänstlagen ska socialtjänsten i sitt uppsökande arbete söka samarbete med myndigheter och frivilligorganisationer för att förebygga sociala problem. Socialtjänsten ska också samordna de insatser som ges.

Socialtjänsten ska vidare enligt 3 kap 1, 4 § socialtjänstlagen bland annat ge information och upplysningar samt råd och stöd till dem som behöver det.

3.5 Kompetenskrav

Enligt 3 kap 3 § socialtjänstlagen ska personal som utför socialnämndens uppgifter ha lämplig utbildning och erfarenhet. Då det åligger socialnämnden att arbeta med våldsutsatta, barn som bevittnat/blivit utsatta för våld samt våldsutövare ska det finnas kompetens och en handlingsberedskap inom sektor socialtjänst för dessa frågor.

4. Andra myndigheters ansvar

I arbetet med att förebygga våld i nära relation krävs att socialtjänsten samverkar med övriga myndigheter i samhället och frivilligorganisationer. Nedan följer en kort beskrivning av andra myndigheters lagstiftning och ansvarsområden.

4.1 Sjukvård

Det är hälso- och sjukvårdens ansvar att ställa frågor om våld i sin kontakt med patienter för att identifiera våldsutsatta och att ge ett adekvat medicinskt och psykosocialt omhändertagande. Sjukvårdens ansvar styrs främst av hälso- och sjukvårdslagen (HSL) som i sin portalparagraf har samma helhetssyn som socialtjänstlagen. Sjukvården ska föra noggrann dokumentation vilket bland annat är en förutsättning för att rättsintyg vid misshandel blir korrekta.

4.2 Polis

I rättegångsbalken framgår att när ett misshandelsbrott kommer till polisens kännedom ska anmälan tas upp och förundersökning inledas. Polisanmälan kan göras av kvinnan själv men också av släkt, vänner och andra i omgivningen. Om det finns barn i familjen som kan ha eller har bevittnat våld har polisen skyldighet att anmäla till socialnämnden enligt 14 kap 1§ socialtjänstlagen. Sedan 1 juli 2021, då lagen om barnfridsbrott infördes i brottsbalken, betraktas barn som brottsoffer och målsägare om de har bevittnat våld. Polisen är en viktig samverkanspart, inte minst när det gäller att skyddsbedöma utifrån information om våldsutövaren. Polisen kan också göra en hot- och riskbedömning för att se vilka former av skydd den utsatta behöver. Polisen kan också ge skydd i form av överfallslarm. Polisen kan också påtala behov av stöd för den som utövat våld.

4.3 Åklagare

Våld i nära relation faller under allmänt åtal. Åklagaren beslutar om det finns skäl att anhålla våldsutövaren och ansvarar för förundersökningen. Därefter tar åklagaren ställning till om våldsutövaren ska begäras häktad eller inte. Domstolen fattar beslut om häktning.

Om våldsutövaren häktas ska brottet utredas omgående av polisen där åklagaren är fortsatt förundersökningsledare. Beroende på vad förundersökningen visar beslutar åklagaren om våldsutövaren ska åtalas eller inte, om brott kan styrkas.

5. Socialtjänstens arbete

Socialtjänstens arbete mot våld i nära relation omfattar både förbyggande arbete, handläggning av ansökningar och anmälningar och att ge stöd i olika former till de som är i behov av det. I arbetet ingår också att bedriva samverkan, både på ett övergripande plan och i enskilda ärenden.

5.1 Förebyggande arbete

Socialtjänstens förebyggande arbete består av flera delar. Dels bedrivs ett uppsökande och utforskande arbete på så sätt att frågor kring våld ställs till de som besöker socialtjänsten och till personer som socialtjänstens medarbetare kommer i kontakt med. Inom Försörjningsstödsenheten och Vuxenenheten används Freda kortfrågor regelmässigt i nya ärenden och i övrigt när det är påkallat.

Socialtjänstens handläggare för våld i nära relation är ute och informerar hos samverkansparter, övriga delar av kommunen och andra verksamheter som efterfrågar information om våld i nära relation och hur socialtjänsten arbetar med detta område.

Socialnämnden i Skövde kommun bidrar ekonomiskt till bland annat Kvinnohuset Tranans och Utväg Skaraborgs verksamheter. I kommunens avtal med Kvinnohuset Tranan ingår också visst förebyggande arbete. Tranan är bland annat ute på skolor och informerar om mäns våld mot kvinnor och våld i nära relation.

5.2 Samverkan

Våld i nära relation är ett mångsidigt och komplext problem som kräver samverkan. Socialnämndens insatser för den enskilde ska utformas och genomföras tillsammans med honom eller henne och vid behov i samverkan med andra samhällsorgan och med organisationer och andra föreningar (3 kap 5§ SoL). Samverkan behövs såväl i enskilda ärenden som på övergripande nivå.

Socialtjänsten i Skövde kommun har en intern relationsvåldsgrupp där personal från sektorns olika avdelningar och enheter finns representerade. Gruppen träffas en till två gånger per termin och har som syfte att diskutera samverkans- och handläggningsfrågor. Gruppens deltagare får också på sina respektive arbetsplatser sprida information om nyheter gällande lagstiftning samt på arbetsplatsträffar informera om hur man kan bibehålla kunskap och kompetens genom bland annat utbildningar och web-baserat metodstöd.

I Skövde kommun finns också en lokal samverkansgrupp för myndigheter och intresseföreningar. Gruppen kallas Extern samverkansgrupp. Syftet är att skapa långsiktiga och varaktiga lösningar på samverkan och samsyn. I denna grupp ingår sektor socialtjänst, sektor vård och omsorg, elevhälsan, kommunens folkhälsostateg, Polismyndigheten, Åklagarmyndigheten, Försäkringskassan, Kvinnohuset Tranan, Tjejjouren Elina, primärvården, jourcentralen, kvinnokliniken, Barnmorskemottagningen, Folktandvården, Arbetsförmedlingen och Svenska

kyrkan. Vid träffarna sker utbyte av information om de olika verksamheterna på en strukturell nivå och vid behov kan diskussion också hållas på individnivå. Socialtjänstens representant i denna grupp är handläggare för våld i nära relation. Denne är också ansvarig för att sammankalla till gruppens träffar.

Ytterligare en samverkansform är Barnahus Skaraborg. Barnahus är en verksamhet där polis, åklagare, socialtjänst och sjukvård arbetar tillsammans för att hjälpa barn under 18 år som blivit utsatta för brott. Syftet med Barnahus är att i en trygg och barnvänlig miljö låta barn som misstänks vara utsatta för brott och övergrepp vara i centrum för utredningsprocessen. Många av de brott som kan bli aktuella är vålds- och sexualbrott i nära relation.

5.3 Serviceinsatser och behovsprövade insatser

Det är socialtjänstens skyldighet att utforma stöd utifrån varje enskild persons situation och förutsättning. Socialtjänsten ska erbjuda stöd till den som utsätts för våld i nära relation, till den som utsätter någon för våld i nära relation och till barn som bevittnat våld. Socialtjänsten kan erbjuda stöd både genom behovsprövade insatser, vilket innebär att man först utreder den enskildes behov och sedan beviljar en insats, och genom så kallade serviceinsatser, vilket innebär att man kan få enklare stöd utan behovsprövning. Enklare stöd kan vara råd, stödsamtal eller liknande.

Våldsutsatt

Den som utsätts för våld erbjuds att upprätta en säkerhetsplanering. Utifrån den görs bedömning av vilka behov som finns. De insatser som kan vara aktuella är bland annat råd- och stödsamtal enligt modellen Samtal om frihet, annat tillfälligt boende, skyddat boende och stöd med att söka nytt boende och etablering på ny ort. Under denna förändringsprocess kan det finnas behov av annat stöd från socialtjänsten som till exempel ekonomiskt bistånd till uppehälle och fördyrande levnadsomkostnader.

Våldsutövare

För våldsutövare erbjuder socialtjänsten serviceinsats i form av fem rådgivande och motiverande samtal. För denna insats krävs ingen utredning eller biståndsbeslut. Syftet med dessa samtal är att den som utövat våld ska få mer kunskap om våld och därefter förhoppningsvis känna en motivation till att vilja förändra sitt beteende genom att påbörja en mer djupgående behandling. Både servicesamtal och mer djupgående behandling genomförs enligt modellen Samtal om våld. Den mer djupgående behandlingen kan genomföras hos socialtjänsten eller hos Utväg Skaraborg.

Minderåriga barn och deras familj

För familjer där det finns barn erbjuds familjebehandling. Om barnförhör på Barnahus har genomförts så erbjuds en serviceinsats för efterföljande stöd. Beroende på barnens ålder och situation kan olika former av boende bli aktuellt. Det kan handla om skyddat boende tillsammans med en förälder eller HVB eller familjehem.

Annat stöd

Socialtjänsten har också en samordnande funktion som innebär stöd i att kontakta andra myndigheter och stödfunktioner. Som exempel kan nämnas hälso- och sjukvård, polis, Skatteverket och Utväg Skaraborg.

5.4 Hot- och riskbedömning

Socialtjänsten i Skövde kommun använder sig av manual Freda, som är en evidensbaserad bedömningsmetod. Freda finns i form av:

Freda kortfrågor, som används i ett tidigt skede för att ställa frågor om våldsutsatthet för att upptäcka tidigt och erbjuda rådgivning

– **Freda farlighet** som används för att bedöma hot- och risksituation

– **Freda beskrivning**, som används i utredning för att visa våldets karaktär och omfattning

För bedömning och hantering av risker för hedersrelaterat våld används bedömningsmaterialet Patriark.

6. Kvalitetssäkring

Skövde kommuns arbete med våldsutsatta, våldsutövare och barn som bevittnat våld ska hålla en hög kvalitet. Sektor socialtjänst säkerställer detta bland annat genom att föra statistik, följa upp och metodutveckla.

6.1 Statistik

Sektor socialtjänst för statistik över antal personer som söker stöd utifrån våld i nära relation, både våldsutsatta och våldsutövare. I statistiken ingår även anmälningar som kommer in från till exempel sjukvård, polis och anhöriga. Statistiken omfattar också de insatser som ges och under hur lång tid insatserna pågår.

Skövde kommuns socialtjänst har deltagit i Sveriges Kommuner och Regioners (SKR) kartläggning sedan den startade. Kartläggningen heter SU-Kvinnofrid och omfattar bakgrundsinformation om den våldsutsatta, mål, bedömningar som gjorts,

insatser och förändring/resultat. Det är viktigt att så många kommuner som möjligt deltar i SU-Kvinnofrid för att vi tillsammans ska kunna skapa en bild av vilka insatser som ger bäst effekt.

6.2 Uppföljning

I varje enskilt ärende följs insatser upp och bedömningar görs kontinuerligt kring om insatsen är rätt eller om skyddsbehov ökat eller minskat.

På mer övergripande nivå görs ständiga uppföljningar av socialtjänstens arbete.

Ärenden som rör våld i nära relation ingår som en del i ekonomiska uppföljningar, kvalitetsuppföljningar och måluppföljning. Utöver dessa uppföljningar så lämnas också statistik in på nationell nivå till SKR och olika frivilligorganisationer.

6.3 Metodutveckling

Sektor socialtjänst ska verka för att ge målgruppen stöd och hjälp utifrån den bästa tillgängliga kunskapen om vad som ger bäst resultat. Socialstyrelsen och Länsstyrelserna erbjuder stöd för kommunerna i vilka metoder som vid varje given tidpunkt är att anses som evidensbaserade. Dessa kan sökas via Kunskapsguiden eller via Nationellt Centrum för Kvinnofrid, NCK, som är knutet till Uppsala universitet. Sektor socialtjänst följer dessa rekommendationer och utbildar regelbundet personal i de metoder som rekommenderas.